

volstaan met wat ik aanvoerde ten bewijze hoe mettheorie en geschiedenis de beschouwing in strijd is, die het bestaan van het recht laat afhangen van het goedgevinden van de tijdelijke parlements-meerderheid, die zich van de staatssoevereiniteit meester waant.

Geheel ten onrechte heeft men, misleid ook door een vals begrip der soevereiniteit, den Staat gemaakt tot de bron van alle recht, en voorbijgezien dat het slechts zijne roeping is het bestaande recht te handhaven, en, omdat hij het handhaven moet, aan dat recht, terwijl het nog latent is, den vorm te geven waarin hij het, eenmaal als bindende norm te voorschijn getreden, handhaven kan. Gelijk oudtijds de privilegiën niets anders inhielden dan de sanctioneerings van wat zich in het recht reeds lang ontwikkeld had, — ten voorbeelde wijs ik op de magna charta, — evenzoo kan ook de wet slechts eene regeling geven van betrekkingen of toestanden die onder een volk feitelijk — bewust of onbewust — reeds vóór de wet aanwezig waren.

Ook bestaan tusschen de verschillende staten onderling allerlei rechtsbetrekkingen; hetgeen bezwaarlijk in harmonie is te brengen met de hier bestreden opvatting van den Staat. Schept de Staat het recht, dan is het ondenkbaar dat hij door zijn eigen schepsel wordt beheerscht. En toch, het behoeft geen betoog dat tusschen staten verhoudingen bestaan, die hen binden; en moge al de naleving dier betrekkingen gebrekkig gewaarborgd zijn, zoo kan toch geenszins iedere staat, die naar de wapenen grijpt om een anderen staat tot die naleving te noodzaken, van willekeur worden beschuldigd.

Zonder nader in te gaan op zijne bewering, dat de toestand in het verschieft is, waarin een nog hooger organisme dan de Staat eene aan de natuur der rechtsbetrekkingen beantwoordende regeling met bindend gezag zal vaststellen, zoo stem ik toch Preuss dit toe, dat het in den tegenwoordigen tijd tot de roeping van den Staat behoort